

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.086.85
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК
офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента
Соловйової Аліни Миколаївни
на дисертацію Татаркевича Ярослава Олеговича
«Викрадення у кримінальному праві України: поняття та форми»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми. Дослідження питань про викрадення та розкрадання як наскрізні кримінально-правових понять є надзвичайно важливим. В науці кримінального права таке дослідження безумовно сприяє зменшенню кількості дискусій, а також неоднозначних рішень, що приймаються в правозастосовній практиці. Актуальність теми роботи підтверджується й тим, що на сучасному етапі здійснюються законопроектні роботи з підготовки нового КК України, а тому пропозиція автора щодо необхідності повернення до поняття розкрадання у кримінально-правову площину може бути врахована.

Актуальність теми дисертації, представленої до захисту, підтверджується і зв'язком з науковими планами та темами. Так, дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2016-2020 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842) на 2016-2020 рр.

Достовірність та обґрунтованість переважної більшості наукових положень висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечуються широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази (247 найменувань), використанням різноманітних методів дослідження, продуманою логікою викладення матеріалу, яка дозволила здобувачеві виконати поставлені перед собою завдання.

Про високу ступінь обґрунтованості положень і висновків свідчить і нормативна та емпірична складова роботи, останню становить вивчення матеріалів вітчизняної судової практики за 2010-2020 рр. (200 кримінальних проваджень) та матеріалів оприлюдненої судової практики радянського періоду (1944-1991 рр.)

Викладені у вступі та розділах дисертаційної роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, не розроблені в науці та перспективні для дослідження.

Наукова новизна положень, які виносяться на захист. Вивчення змісту дисертації дає можливість стверджувати, що всі сформульовані автором елементи наукової новизни, отримані в ході даного дослідження є доведеними та такими, що несуть у собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення.

Зокрема, серед наукових ідей, які найбільше привернули увагу, слід виокремити наступні:

- доведено, що з позицій чинного КК України поняття викрадення має потрібну кримінально-правову природу. Воно є складовою об'єктивної сторони крадіжки та грабежу; виконує певну узагальнюючу функцію при характеристиці окремих кримінальних правопорушень, спрямованих на інші, аніж власність, об'єкти кримінально-правової охорони; є складовою об'єктивної сторони окремих кримінальних правопорушень проти волі особи. Зроблено висновок, що усі три варіанти використання цього поняття в тексті КК є невдалими, що зумовлює доцільність відмови від його вживання як при

характеристиці посягань на речові відносини, так і при характеристиці предметних посягань на інші охоронювані КК України об'єкти. Термін викрадення може характеризувати собою окремі посягання проти волі особи за умов наповнення його новим кримінально-правовим змістом;

- запропоновано під викраденням майна розуміти виключно захоплення людини, вчинене з використанням примусу, обману або безпорадного стану потерпілої особи;

- обґрунтовано, що визначення поняття викрадення через такі категорії, як заволодіння та повернення, які дуже розповсюджені у сучасній вітчизняній теорії кримінального права, є безпідставними. Викрадення, заволодіння та повернення не можуть розглядатися як тотожні поняття, оскільки є якісно різними способами посягань на власність та інші охоронювані об'єкти. Викрадення з позицій чинного КК України - це лише протиправне безоплатне фізичне вилучення чужого майна або інших предметів незалежно від наявності чи відсутності підстав для володіння останніми, вчинене шляхом крадіжки та насильницького грабежу. Тому воно не тільки не є синонімом заволодіння чи повернення, а й за будь-яких умов не здатне виконувати функцію родового поняття;

- доведено, що викрадення та самовільне використання – це поняття, які виключають одне одного, у зв'язку з чим запропоновано змінити зміст та правову природу діяння, передбаченого ст. 188¹ КК України;

- аргументовано, що подальший розвиток національного кримінального законодавства за посягання на власність має бути пов'язаний з поверненням у кримінально-правову площину такого поняття, як розкрадання, яке повинно отримати легальний статус. Сутність цього поняття складають такі дії, як вилучення, повернення та придбання. У зв'язку з цим діяння, які не містять у собі усіх необхідних ознак розкрадання, могли б характеризуватися за допомогою терміну «заволодіння»;

- доведено, що формою розкрадання може бути визнано й вимагання за умов внесення у диспозицію ч. 1 ст. 189 КК України відповідних змін;

- аргументовано, що питання про кількість форм розкрадання доцільно вирішувати на законодавчому рівні;

У дисертації також висловлено ряд інших положень, висновків і пропозицій, які є оригінальними та становлять собою розвиток або вдосконалення ідей, які стосуються досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки і пропозиції становлять науковий та практичний інтерес і можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблем кримінально-правової протидії розкраданню;

законотворчій діяльності – для вдосконалення національного кримінального законодавства в частині протидії розкраданню;

правозастосовній діяльності – при вирішенні проблем кваліфікації розкрадання та розмежування його із суміжними складами кримінальних правопорушень;

навчальному процесі – при викладанні навчальних курсів «Кримінальне право України. Загальна частина», «Кримінальне право України. Особлива частина», спеціальних курсів «Теорія кваліфікації кримінальних правопорушень», «Кваліфікація кримінальних правопорушень у сфері економіки», підготовці робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, тематики кваліфікаційних робіт із зазначених дисциплін;

правовиховній діяльності – для формування правових знань усіх категорій населення, які можуть стати жертвою розкрадання.

Апробація результатів дослідження. Автором проведена належна апробація результатів дослідження. Зокрема, основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладені у 9 наукових працях, з яких 5 наукових статей опубліковані у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України, 1 наукова стаття опублікована у зарубіжному періодичному виданні та 3 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Оцінка змісту дисертації. Структурно дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (247 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 258 сторінок, з яких основний зміст – 234 сторінок.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Однак, не зважаючи на значну кількість позитивних моментів, у дисертації Я.О. Татаркевича є й ряд положень, висновків та пропозицій, які носять дискусійний характер і потребують додаткової аргументації здобувачем у процесі публічного захисту, а саме:

1. Автор дослідження висловлює пропозицію щодо доцільності скасування вказівки на «викрадення» у диспозиціях ч. 1 ст. 185 та ч. 1 ст. 186, повернення до розділу VI Особливої частини КК України поняття розкрадання та визначення усіх його форм через поняття «вилучення». При цьому автор зазначає, що сутність розкрадання складають такі дії, як вилучення, оборнення та придбання. Однак дисертант не вказує, чому доцільно у зазначених випадках використовувати саме поняття «вилучення», а не інші згадані поняття. Зазначений аспект потребує додаткового обґрунтування.

2. Досить дискусійною є пропозиція автора щодо відмови при визначенні розбою від такого поняття, як напад, адже традиційно розбій розглядається як двооб'єктний злочин і саме визначення його через «напад» підкреслює таку його природу. Враховуючи це, зазначена позиція дисертанта потребує додаткового пояснення.

3. Дисертаційне дослідження містить досить ґрунтовну емпіричну базу, яку склали результати вивчення та узагальнення судової практики, що були розглянуті судами України. За нашим переконанням було би доречним та таким, що надало би дослідженню більшої репрезентативності, розміщення узагальненої опрацьованої та систематизованої статистичної інформації у вигляді відповідного додатку до роботи.

4. З метою розширення теоретичної бази дослідження було б доцільно використати праці зарубіжних вчених, в тому числі не лише представників пострадянського простору.

Разом з тим, характер наведених міркувань щодо окремих питань в роботі в цілому не знижує наукової цінності представленого на захист дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертантом, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації. Аналіз тексту дисертації Я.О. Татаркевича «Викрадення у кримінальному праві України: поняття та форми» свідчить про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано методики дослідження та джерела інформації.

Обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим нормативам до такого виду наукових робіт. Мова роботи відзначається точністю, логічністю та аргументованістю викладу, що відповідає науковому стилю. Наукові положення у тексті дисертації за формою викладу доступні, у смисловому плані довершені, цілісні та взаємопов'язані. Отже, дисертація Я.О. Татаркевича на тему «Викрадення у кримінальному праві України: поняття та форми» відповідає спеціальності 081 - «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою КМУ від 23.03.2016 р. № 261, Тимчасовому порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. №167, а її автор Ярослав Олегович Татаркевич заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 - «Право»

спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
проректор з міжнародного співробітництва,
професор кафедри кримінального права, кримінології,
цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»,
доктор юридичних наук, доцент

А.М. Соловйова

Підпис Соловйової А.М.
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу персоналу та студентів
" 29 " 12 2024 р.

